

Yaşlılığa Hazır mıyız?

Dr. Yakup DOĞRU

3. Baskı

Dr. Yakup DOĞRU

YAŞLILIĞA HAZIR MIYIZ?

ISBN 978-605-241-278-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Temmuz 2018, Ankara

3. Baskı: Ocak 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Dr. Yakup DOĞRU

1983 yılında Yozgat'ın Yenifakılı ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokulu Yenifakılı'da, liseyi Tokat Anadolu Öğretmen Lisesi'nde okudu. Hacettepe Üniversitesi İngilizce öğretmenliği bölümünü bitirdikten sonra 2 yıl Yerköy Fatih İlköğretim Okulu'nda İngilizce öğretmenliği yaptı. 2007-2011 yılları arasında Yozgat Bozok Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Hacettepe Üniversitesi İngilizce öğretmenliği bölümünde sürdürdüğü yüksek lisansını "Bozok Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin İngilizce Gereksinim Analizleri" başlıklı teziyle tamamladı. 2011 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak göreve başladı. Doktorasını Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi alanında "Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Algılarının ve Yaşam Boyu Öğrenme İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi" adlı teziyle tamamladı. Evli ve 3 çocuk babasıdır.

ORCID No: 0000-0002-0052-9102

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, hızla yaşlanan toplumumuzda orta yaş ve yaşlılık dönemindeki bireylerin yaşlılık algılarını belirlemek; uzayan yaşam süresini değerlendirme bakımından ne kadar hazırlıklı olduklarını tespit etmek ve kaliteli bir yaşlılık için gerekli yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Eser, fenomenoloji deseninde bir ihtiyaç analizine dayanan nitel bir araştırmada elde edilen verilerin yorumlanması ile ortaya çıkmıştır. Araştırma sürecinde Ankara'da ikamet eden 39 yaşlı ve 33 orta yaşlı katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, yaşlılık sürecini deneyimlemiş olan yaşlılarla yaşlanmakta olan orta yaş dönemi katılımcılara yaşlılık algılarına, yaşlılık dönemi sorunlarına ve bu sorunlarla başa çıkma stratejilerine, emeklilik hayatına ve yaşlılığa hazırlanmaya ilişkin sorular sorulmuştur. Verilen cevaplar açık, eksen ve seçici kodlamaları yapıldıktan sonra yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular, her iki gruptaki bireylerin de yaşlılık algısının olumsuz olduğunu ve bireylerin yaşlanma sürecinde sosyo-demografik özelliklerine göre değişebilen 13 başlıkta eğitim ihtiyaçları olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Bu eğitim başlıkları psikoloji, sağlıklı yaşam, serbest zaman etkinlikleri, teknoloji kullanımı, kamusal hakları bilme-sosyal etkinlikleri takip etme, dini konular, iş ve meslek, çocuk bakımı, yaşlı bakım, tarım-hayvancılık, okuma yazma, finans yönetimi ve dil eğitimi başlıklarıdır. Çalışma sonunda yaşlılığa hazırlık eğitimleri kapsamında düzenlenebilecek eğitim programlarının androgojik ve gerontolojik varsayımlar dikkate alınarak hazırlanabilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma doktora tezi olarak hazırlanmış ve gözden geçirilerek yeniden basıma hazır hale getirilmiştir. Doktora düzeyinde çalışma yapan her araştırmacı için istediği konuyu çalışabilmek, ortaya çıkan eserin kalitesi yanında araştırma ve raporlama sürecinin verimli ve zevkli geçmesi için son derece önemlidir. Benim için de çocukluğumdan itibaren birlikte vakit geçirmekten her zaman mutluluk duyduğum yaşlıların dünyasına ilişkin bir araştırma yapmak, gözlemlediğim birçok insanın belli bir yaştan sonra kabuklarına çekilip hayattan kopmalarının nedenlerini ve bu konuda yapılabilecek-

leri araştırmak oldukça keyifli bir süreç oldu. Hem seçilen konu hem de keyifle sürdürdüğüm çalışma süreci bakımından oldukça şanslı olduğumu; bunu da çalışmamın her aşamasında destek ve yardımlarını esirgemeyen özel ve değerli kişilere borçlu olduğumu belirtmek isterim. Öncelikle, yaşam boyu öğrenme gibi güncel bir alanda yine güncel bir konu olan yaşlanma sürecini çalışmamı başından itibaren destekleyen danışmanım Doç. Dr. Hayat Boz'a, değerli hocalarım Prof. Dr. Meral Uysal ve Prof. Dr. Emine Özmete'ye teşekkür ederim. Bu araştırmanın düşünsel alt yapısını oluşturma sürecimde yatalak babasına 12 yıl boyunca sabırla bakarak hayırlı bir evlat olmanın canlı bir örneğini sunan, yaşlıların dünyasını ve yaşlanmanın doğasını yakından gözlemleme büyük katkı sağlayan babama ve ona bu süreçte en büyük destekçi, bize de bir başka güzel örnek olan anneme teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde ve bu eserin ortaya konmasında kişisel gayretlerim tek başına yetmediğinde sundukları moral, motivasyon ve teknik desteklerle iyi ki hayatımdalar dedirten gizli kahramanlarıma, en başta, verilerin toplanma aşamasından, analizine hemen her konuda yardımlarını esirgemeyen, çalışmayı kendi çalışması gibi sahiplenen sağ kolum Psikolog Melike Merve Hafizoğlu'na; nitel bir araştırma yapmanın zorluklarını aşmam için elinden gelen desteği sunan Doç. Dr. Özcan Güngör'e; görüşme yapılacak kişilere ulaşmama yardımcı olan bütün arkadaş, dost ve öğrencilerime; görüşme yapmayı kabul ederek, tanımadıkları birine kocaman yüreklerini cesurca açan güzel insanlara teşekkür ederim.

Son olarak, her ne kadar tezi bahane ederek ihmal etmemeye çalışsam da bu konuda her zaman başarılı olamadığım için sık sık boynuma sarılıp "Tezin yarın biter mi?" diye soran, bitmeyeceğini öğrenince de "Olsun belki haftaya biter de beraber oynarız" diyerek bu uzun süreci sabırsızlıkla geçiren çocuklarım Mehmet, Ahmet ve Zeynep'e; başta çocuklarımın sorumlulukları olmak üzere ertelediğim bir çok sorumluluğu tek başına omuzlamak zorunda kalsa bile her zaman hayatımdaki her konuda en büyük yardımcım, psikologum, danışmanım eşim Fatma'ya sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi

BÖLÜM 1

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem/Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç	11
1.3. Önem	12
1.4. Sınırlılıklar	13

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1. Yaş ve Yaşam Evreleri	15
2.2. Orta Yaş Dönemindeki Bireyler.....	18
2.2.1. Üretkenliğe Karşı Durgunluk Evresi ve Orta Yaş Krizi. 18	
2.3. Yaşlılık Dönemindeki Bireyler	21
2.3.1. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk	22
2.4. Türkiye’de Yaşlılar ve Orta Yaşlılar Bakımından Tarihsel Süreç	25
2.5. Başarılı Yaşlanma	32
2.6. Yaşlanma Kuramları	33
2.6.1. Geri Çekilme Kuramı	34
2.6.2. Aktivite (Etkinlik) Kuramı	34
2.6.3. Süreklilik Kuramı	36
2.7. Yaşamboyu Öğrenme Yaklaşımı ve Yaşlılığa Hazırlık Eğitimi.....	37

BÖLÜM 3

YÖNTEM	47
3.1. Araştırmanın Modeli.....	47
3.2. Çalışma Grubu	49
3.3. Veriler ve Toplanması.....	52
3.3.1. Veri Toplama Araçları	52
3.3.1.1. Yaşlılık Dönemindeki Bireylere Uygulanacak Olan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Geliştirilme Aşamaları	53
3.3.1.2. Orta Yaş Dönemindeki Bireylere Uygulanacak Olan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Geliştirilme Aşa- maları.....	55
3.3.2. Verilerin Toplanması	57
3.3.3. Verilerin Analizi.....	66

BÖLÜM 4

BULGULAR.....	69
4.1. Sosyo-Demografik Bilgiler	69
4.1.1. Cinsiyet.....	71
4.1.2. İkamet Edilen İlçe	72
4.1.3. Eğitim Durumu	73
4.1.4. Çalışma Durumu	75
4.1.5. Medeni Durum.....	76
4.1.6. Ekonomik Durum.....	78
4.1.7. Yaşlı Yakınına Bakım Verme Durumu	80
4.2. Yaşlılık Dönemindeki Bireylerin Yaşlılığı Algılama Biçimleri.....	81

4.2.1. Olumsuz Algılar	83
4.2.2. Olumlu Algılar	84
4.3. Orta Yaş Dönemindeki Bireylerin Yaşlılığı Algılama Biçimleri	86
4.3.1. Olumsuz Algılar	88
4.3.2. Doğrudan Olumlu Algılar	90
4.3.3. Şartlara Bağlı Olumlu Algılar	92
4.4. Yaşlılık Dönemindeki Bireylerin Sorunlarına İlişkin Bulgular	95
4.4.1. Yaşlılıkla İlişkilendirilen Sorunlar	106
4.4.1.1. Sağlık Sorunları.....	106
4.4.1.2. Gerileme ve Yavaşlamalar.....	108
4.4.1.3. Artan Kaygılar	111
4.4.2. Aile İçi Sorunlar	112
4.4.2.1. Eşle Anlaşamama.....	113
4.4.2.2. Çocuklarla İlgili Sorunlar	117
4.4.2.2.1. Çocuklarla Anlaşamama	117
4.4.2.2.2. Bireysel Sorumluluklarına İlişkin Kaygı Duyma....	123
4.4.3. Ekonomik Sorunlar	126
4.4.4. Sosyal İlişkilere İlişkin Sorunlar	127
4.4.4.1. Serbest Zaman Değerlendirme Alışkanlığı Olmama ..	128
4.4.4.2. Geri Çekilme	133
4.4.4.3. Sosyal Çevreden Kopma.....	134
4.4.4.4. Sivil Toplum Örgütleri ve Dernek Faaliyetlerine Mesafeli Durma.....	139
4.4.5. Yalnızlık	144
4.4.5.1. Yalnız Kalma ve Bakıma Muhtaç Olma Endişesi	144

4.4.5.2. Evlenme İsteği	147
4.4.6. Teknoloji Kullanamama	149
4.4.7. Yaşlı Yakınına Bakım Verme	152
4.4.7.1. Bakım Verme Konusunda Yetersiz Hissetme	154
4.4.7.2. Kardeşlerle Sorun	155
4.4.7.3. Kendi Hayatından Ödün Verme.....	156
4.4.8. Yakınların Ölümü	159
4.4.9. Okumazyazmazlık	160
4.4.10. Yaş ve Yaşlı Ayrımcılığı	162
4.5. Orta Yaş Dönemindeki Bireylerin Yaşlılıklarında Karşılaşacaklarını Düşündükleri İhtiyaç ve Sorunlara İlişkin Bulgular	168
4.5.1. Orta Yaş Dönemindeki Bireylerin Yaşantılarına İlişkin Bulgular	169
4.5.2. Yaşlılıkta Karşılaşılacağı Düşünülen Sorunlara İlişkin Bulgular	211
4.5.2.1. Yaşlılıkla İlişkilendirilen Sorunlar.....	212
4.5.2.1.1. Sağlık Sorunları	212
4.5.2.1.2. Başkasına Bağımlı Olma	218
4.5.2.1.3. Endişe ve Evhamların Artması.....	221
4.5.2.2. Yalnızlık	223
4.5.2.2.1. Çocukların Evden Ayrılması	225
4.5.2.2.2. Eşin Ölümü	231
4.5.2.2.3. Evlenme İsteği	234
4.5.2.3. Yaşlı Yakınına Bakım Verme	236
4.5.2.3.1. Sosyo-Psikolojik Sorunlar.....	248
4.5.2.3.2. Ailevi Sorunlar	252
4.5.2.3.3. Kardeşlerle Sorunlar	255

4.5.2.3.4. Ekonomik Sorunlar	257
4.5.2.3.5. Fiziksel Sorunlar	258
4.5.2.4. Sosyal İlişki ve Etkinliklere İlişkin Sorunlar	258
4.5.2.4.1. Sosyal Çevrenin ve Etkinliklerin Azalması	258
4.5.2.4.2. Geri Çekilme.....	262
4.5.2.4.3. Serbest Zamanını Değerlendirememesi.....	266
4.5.2.5. Aile İçi Sorunlar.....	267
4.5.2.5.1. Çocuklarla Sorunlar	273
4.5.2.5.2. Eşle Sorunlar	276
4.5.2.6. Teknolojiye Uyum	277
4.5.2.7. Ekonomik Sorunlar.....	280
4.5.2.8. Yakınların Ölümü.....	282
4.5.2.9. Güvenlik.....	282
4.5.2.10. Yaş ve Yaşlı Ayrımcılığı.....	284
4.6. Yaşlılık Dönemindeki Bireylerin Sorunlarla Başa Çıkma Stratejilerine İlişkin Bulgular	293
4.6.1. Aktif Çözüm Arayışı.....	294
4.6.1.1. Yakın Çevreden Yardım Alma	295
4.6.1.2. Kamu Kurumlarından Yardım Alma	297
4.6.2. Kabullenme.....	298
4.7. Orta Yaş Dönemindeki Bireylerin Yaşlandıklarında Karşılaşabilecekleri Sorunlarla Başa Çıkma Stratejilerine İlişkin Görüşleri	300
4.7.1. Aktif Çözüm Arayışı.....	303
4.7.1.1. Yakın Çevreden Yardım Alma	304
4.7.1.2. Kamu Kurumlarından Yardım Alma	308
4.7.2. Kabullenme.....	314
4.8. Yaşlılık Dönemindeki Bireylerin Emeklilik Hayatına İlişkin Görüşleri	317

4.8.1. Emeklilik Hayatını Planlama.....	325
4.8.1.1. Emeklilik Dönemlerini Planlamayanlar.....	325
4.8.1.2. Emeklilik Dönemlerini Planlayanlar	325
4.8.1.3. Emeklilik Dönemi İçin Hâlâ Plan Yapanlar	326
4.8.1.4. Emeklilik Dönemi İçin Plan Yapmış Ama Uygulayamamış Olanlar.....	327
4.8.2. Emeklilik Dönemi Sorunları	329
4.9. Orta Yaş Dönemindeki Bireylerin Emeklilik Hayatına İlişkin Görüşleri	333
4.9.1. Emeklilik Hayatını Planlama.....	341
4.9.1.1. Emeklilik Hayatını Planlayanlar	341
4.9.1.2. Emeklilik Hayatını Planlamayanlar	344
4.9.2. Emeklilik Dönemi Sorunları	345
4.10. Yaşlılık Dönemindeki Bireylerin Yaşlılığa Hazırlanmaya İlişkin Görüşleri	348
4.10.1. Yaşlılığa Hazırlanılmalı mıdır?	352
4.10.1.1. Yaşlılığa Hazırlanılmalıdır	352
4.10.1.1.1. Maddi Hazırlıklar.....	353
4.10.1.1.2. Sağlık Hazırlıkları	355
4.10.1.1.3. Sosyal İlişkilere Yönelik Hazırlıklar.....	356
4.10.1.1.3.1. Sosyal Çevre Edinme	356
4.10.1.1.3.2. Geri Çekilme	357
4.10.1.1.3.3. Serbest Zaman Alışkanlığı Kazanma	357
4.10.1.1.4. Sıkı Aile İlişkileri Geliştirme.....	357
4.10.1.1.5. Psikolojik Hazırlıklar	358
4.10.1.1.6. Dini Hazırlıklar	359
4.10.1.1.7. İşe Yönelik Hazırlıklar.....	360

4.10.1.2. Yaşlılığa Hazırlanılmamalıdır	360
4.10.2. Ülkemizde İnsanlar Yaşlılığa Neden Hazırlanmıyorlar?	362
4.10.2.1. Farkına Varamama	362
4.10.2.2. Sorumluluklar	365
4.10.2.2.1. Ekonomik Sorumluluklar	365
4.10.2.2.2. Ailevi Sorumluluklar	365
4.10.3. Yaşlılığa Hazırlık Eğitimine İlişkin Görüşler.....	366
4.11. Orta Yaş Dönemindeki Bireylerin Yaşlılığa Hazırlanmaya İlişkin Görüşleri	374
4.11.1. Yaşlılığa Hazırlanılmalı mıdır?	375
4.11.1.1. Yaşlılığa Hazırlanılması Gerektiğini Düşünenler	375
4.11.1.1.1. Sağlıkla İlgili Hazırlıklar	377
4.11.1.1.2. Maddi Hazırlıklar.....	379
4.11.1.1.3. Psikolojik Hazırlıklar	381
4.11.1.1.4. Sosyal İlişkilere Yönelik Hazırlıklar.....	383
4.11.1.1.5. Dini Hazırlıklar	384
4.11.1.2. Yaşlılığa Hazırlanılmasını Gereksiz Görenler.....	385
4.11.2. Ülkemizde İnsanlar Yaşlılığa Hazırlanıyorlar mı?	387
4.11.2.1. Yaşlılığa Hazırlanılmıyor	387
4.11.2.1.1. Farkına Varamama.....	387
4.11.2.1.2. Geleneksel Toplumsal Yapı	389
4.11.2.1.3. Ekonomik Nedenler	390
4.11.2.2. Yaşlılığa Hazırlanılıyor.....	391
4.11.2.2.1. Sağlıklı Yaşam Hazırlıkları.....	392
4.11.2.2.2. Maddi Hazırlıklar.....	395
4.11.2.2.3. Sosyal Çevre ve Aile İlişkilerine Yönelik Hazırlıklar.....	396

4.11.2.2.3.1. Sosyal İlişkiler ve Aktiviteler	397
4.11.2.2.3.2. Geri Çekilme	398
4.11.3. Yaşlılığa Hazırlık Eğitiminin İçeriğine İlişkin Görüşler.....	400
4.11.3.1. Psikolojik Eğitimler	404
4.11.3.2. Teknoloji Kullanımı Eğitimi.....	407
4.11.3.3. Sağlıklı Yaşam Eğitimi	409
4.11.3.4. Çocuk Bakımı Eğitimi	410
4.11.3.5. Serbest Zaman Etkinlikleri Eğitimi.....	415
4.11.3.6. Tarım-Hayvancılık Eğitimi	416
4.11.3.7. Dini Konular Eğitimi	418
4.11.3.8. Finans Yönetimi Eğitimi.....	418
4.11.3.9. Kamusal Hakları Bilme- Sosyal Etkinlikleri Takip Etme Eğitimi	420
4.11.3.10. Okuma Yazma Eğitimi.....	421
4.11.3.11. Yaşlı Bakım Eğitimi	422
4.11.3.12. Dil Eğitimi.....	422
4.11.3.13. İş-Meslek Eğitimi.....	423
4.12. Yaşlılığa Hazırlık Eğitimine İlişkin Değerlendirmeler.....	424

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER	437
5.1. Sonuç.....	437
5.2. Öneriler	445
KAYNAKÇA	447
EKLER.....	457

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1 Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Mamak, Altındağ İlçelerinde Yaşayan 45-59 Yaş Arası Kadın ve Erkek Sayısı.....	50
Çizelge 2 Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Mamak, Altındağ İlçelerinde Yaşayan 60-74 Yaş Arası Kadın ve Erkek Sayısı.....	50
Çizelge 3 Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları.....	71
Çizelge 4 Katılımcıların İkamet Ettikleri İlçeler.....	73
Çizelge 5 Katılımcıların Eğitim Düzeyleri	74
Çizelge 6 Katılımcıların Çalışma Durumları.....	75
Çizelge 7 Katılımcıların Medeni Durumları.....	77
Çizelge 8 Katılımcıların Ekonomik Durumları.....	80
Çizelge 9 Yaşlı Yakınına Bakım Veren Yaşlı ve Orta Yaşlı Katılımcılar.....	80